

WŁODZIMIERZ KUTA¹, ADAM KOSIŃSKI^{1,2}, MAREK GRZYBIAK¹

**ANALIZA PORÓWNAWCZA PRZYDATNOŚCI WIEDZY
ANATOMICZNEJ W PRAKTYCE ZAWODOWEJ NA PODSTAWIE OPINII
STUDENTÓW WYBRANYCH GRUP KIERUNKU FIZJOTERAPII
– DONIESIENIE WSTĘPNE**

COMPARATIVE ANALYSIS OF APPLICABILITY OF ANATOMY KNOWLEDGE
IN PROFESSIONAL PRACTICE BASED ON JUDGMENT OF SELECTED
STUDENTS GROUP OF PHYSIOTHERAPY. PRELIMINARY INFORMATION

¹Zakład Anatomii Klinicznej Katedry Anatomii AM w Gdańsku

kierownik: prof. dr Marek Grzybiak

²Katedra Podstawowych Nauk Medycznych Wydziału Nauk o Zdrowiu EUHE w Elblągu

kierownik: prof. dr Witold Juzwa

W pracy podjęto próbę analizy porównawczej oceniającej przydatność wiedzy anatomicznej w praktyce, przeprowadzonej w grupie studentów bez doświadczenia zawodowego oraz wśród pracujących fizjoterapeutów. Posłużono się autorską, mającą anonimowy charakter ankietą. Badani mieli możliwość poddania ocenie efektywność procesu dydaktycznego, prezentacji stanowiska na temat stosowanej metodyki nauczania, a także przedstawienia ewentualnych sugestii dotyczących modyfikacji procesu edukacyjnego. W odniesieniu do niektórych analizowanych zagadnień zaobserwowano znaczne zróżnicowanie stanowisk w zależności od posiadanego doświadczenia zawodowego.

Anatomia człowieka, jako odrębna dziedzina wiedzy, towarzyszyła naukom medycznym od zawsze. Jej udział w edukacji także zawodów paramedycznych odgrywa bardzo istotną rolę. Warto w tym miejscu przypomnieć słynną w środowisku anatomicznym maksymę żyjącego na przełomie XVIII i XIX wieku niemieckiego anatoma i fizjologa profesora Friedricha Tiedemanna: „lekarze bez znajomości anatomii upodabniają się do kretów; pracują w ciemnościach, a dziełem ich rąk są wzgórki ziemi...”. Słowa te, wypowiedziane niemal dwieście lat temu, do dziś nie straciły na aktualności. Ponadto, intensywny w ostatnich latach rozwój różnych specjalizacji paramedycznych sprawia, że aforyzm ten nabiera nowego, szerszego wymiaru. Anatomia jawi się nam jako nauka, której znajomość wydaje się być warunkiem sine qua non właściwego przygotowania zawodowego nie tylko lekarza ale również fizjoterapeuty, pielęgniarki, dietetyka czy też kosmetyczki.

Zarówno polskie jak i zagraniczne uczelnie medyczne mają w różnym stopniu rozbudowaną bazę dydaktyczną umożliwiającą nauczanie tego przedmiotu. Obserwuje się również znaczne zróżnicowanie stanowisk w kontekście zasadności korzystania z preparatów naturalnych przez studentów nie tylko kierunków lekarskiego i lekarsko-dentystycznego, co odgrywa istotną rolę dla efektywności procesu dydaktycznego. Niejednokrotnie proponuje się złożone formy nauczania, z wykorzystaniem zarówno modeli oraz środków audiowizualnych jak i preparatów naturalnych. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na fakt, iż szereg uczelni kształcących przyszłych fizjoterapeutów nie korzysta z naturalnych preparatów lub czyni to w stopniu znacznie ograniczonym.

Kierunek fizjoterapia realizowany jest nie tylko w akademiach medycznych, jednak należy podkreślić, że te ostatnie dysponują niewątpliwie najlepszą bazą dydaktyczną. W ramach ustalonych standardów realizacja programu nauczania wiąże się także z doświadczeniem dydaktycznym i klinicznym kadry nauczającej. Należy również podkreślić, że zgodnie z przyjętymi standardami i obowiązującymi minimami programowymi około 2/3 przedmiotów realizowanych jest przy łóżku pacjenta.

Siedmioletnie doświadczenie naszej jednostki, uzyskane w pracy dydaktycznej ze studentami kierunku fizjoterapia, skłania do weryfikacji postaw słuchaczy dotyczących nauczanego przedmiotu. W dostępnej literaturze autorzy nie znaleźli prac omawiających to zagadnienie.

CEL PRACY

Celem pracy jest próba analizy porównawczej oceniającej przydatność wiedzy anatomicznej w praktyce oraz skuteczność procesu dydaktycznego przeprowadzonej w grupie studentów bez doświadczenia zawodowego oraz wśród pracujących fizjoterapeutów.

MATERIAŁ I METODY

Badaniom poddano dwie grupy studentów; pierwsza obejmowała 78 osoby nie mające dotychczas doświadczeń w praktyce zawodowej (grupa I), druga zaś – 54 już praktykujących fizjoterapeutów (grupa II).

W obserwacjach posłużono się autorską, mającą anonimowy charakter ankietą. Sformułowano 16 pytań, zawierających zróżnicowaną liczbę możliwych odpowiedzi. Badani mieli możliwość poddania ocenie efektywności procesu dydaktycznego, prezentacji stanowiska na temat stosowanej metodyki nauczania, a także przedstawienia ewentualnych sugestii dotyczących modyfikacji procesu edukacyjnego [4].

WYNIKI

Traktując niniejsze omówienie jako wstępne, postanowiono zwrócić uwagę głównie na takie zagadnienia – widziane okiem jednej i drugiej grupy studentów - jak: przydatność przedmiotu, liczba godzin potrzebna do realizacji programu, forma zajęć, możliwość korzystania z różnych pomocy dydaktycznych podczas zajęć prosektoryjnych, uwagi dotyczące proporcji w przekaza-

zywaniu treści dotyczących poszczególnych układów i narządów, a także optymalny dobór podręczników. W tabeli zawarto wybrane zagadnienia będące przedmiotem niniejszej pracy.

Tab.

Rozkład odpowiedzi na wybrane zagadnienia (w %)

Pool results (per cent)

Główne zagadnienia / Problem		Grupa I (%) Group I (%)	Grupa II (%) Group II (%)
Przydatność przedmiotu Usefulness of the subject	duża / capital	82,1	85,2
	umiarkowana / moderate	17,9	14,8
	niewielka / minor	–	–
Liczba godzin potrzebna do realizacji programu Teaching hours needed to complete the subject	zwiększyć / increase	39,8	46,3
	zmniejszyć / decrease	12,7	14,8
	bez zmian / no change	44,9	38,9
	trudno określić / difficult to say	2,6	–
Formy samokształcenia (prezentacje, referaty) Self-teaching (presentations, seminars)	przydatne / useful	12,8	13
	przydatne (dla zainteresowanych) useful for concerned	50	64,8
	nie przydatne / useless	26,9	18,5
	trudno określić / difficult to say	10,3	3,7
Korzystanie z pomocy dydaktycznych podczas ćwiczeń Use of didactic aids during practice	korzystanie głównie z preparatów niezależnie od ich stanu use of preparations regardless of quality	26,9	25,9
	korzystanie głównie z preparatów w dobrym stanie use of preparations of good quality	28,2	31,5
	korzystanie głównie z modeli use of models	42,3	42,6
	trudno określić / difficult to say	2,6	–
Liczba zajęć poświęconych układowi ruchu Number of practice and lectures	wystarczająca / sufficient	52,6	27,8
	nie wystarczająca / insufficient	30,8	53,7
	zbyt duża / too large	2,6	–
	trudno określić / difficult to say	14	18,5

OMÓWIENIE WYNIKÓW I Dyskusja

Wiodącą intencją prowadzonych analiz było uzyskanie szczegółowych informacji na temat efektywności nauczania anatomii i możliwości wykorzystania nabytej wiedzy w praktyce zawodowej. Zdobyte w ten sposób dane, pozwolą zaprojektować konglomerat przedsięwzięć służących optymalizacji procesu dydaktycznego. Ponadto, możliwa stanie się jego szersza adaptacja do specyficznych zapotrzebowań określanych profilem kierunku szkolenia [3].

Celem prowadzonego kształcenia jest nabycie przez studentów wiadomości w zakresie prawidłowej budowy ciała człowieka, a także umiejętności zastosowania wiedzy anatomicznej w działalności zawodowej oraz szeroko pojętej promocji zdrowia. Rosnące zapotrzebowanie na wysoko wykwalifikowany personel medyczny implikuje konieczność odpowiedniej standaryzacji oraz dostosowania procesu dydaktycznego [2]. Wychodząc na przeciw tym oczekiwaniom, na bieżąco prowadzone są w naszej jednostce działania mające na celu optymalizację programu i struktury zajęć. Poprawę efektywności nauczania uzyskuje się między innymi dzięki stosowaniu różnicowanych form aktywizacji studentów, takich jak częste sprawdziany wiadomości, dyskusje problemowe, prezentacje referatów. W oparciu o ustaloną tematykę, analizowane treści wzbogacane są o zagadnienia kliniczne, co niejednokrotnie ułatwia interpretację patomechanizmu oraz uwarunkowań terapeutycznych określonych jednostek chorobowych. Na podstawie aktualnego mianownictwa anatomicznego wprowadzana jest nomenklatura w języku polskim i łacińskim. Bogate zaplecze aparaturowe pozwala na wykorzystanie nowoczesnych narzędzi multimedialnych, stanowiąc niewątpliwą atut podnoszący jakość procesu nauczania. Ponadto, dzięki dostępności licznych modeli anatomicznych stosowane są praktyczne formy prezentacji, także z bezpośrednim udziałem słuchaczy [2, 3].

Niezwykle istotna wydaje się być również promocja inicjatyw badawczych studentów. Tworzenie tematycznych kół zainteresowań, ma na celu pogłębianie specyficznej wiedzy w zakresie morfologii wybranych struktur, a także realizację określonych projektów naukowych.

Podczas wstępnej analizy uzyskanych danych wyodrębniono zagadnienia, które cechowała istotna polaryzacja stanowisk oraz takie, gdzie dało się zaobserwować wyraźną zbieżność opinii. Znaczne wątpliwości budził problem liczby godzin wykładowych i, w nieco mniejszym stopniu, ćwiczeniowych z anatomii. Niejednorodność poglądów w obu badanych grupach nie pozwoliła uzyskać jednoznacznej interpretacji problemu. Ponadto kontrowersje dotyczyły oceny skuteczności procesu nauczania przy użyciu preparatów naturalnych oraz modeli anatomicznych. Porównywalna liczba respondentów opowiadała się za zbliżoną efektywnością obu tych metod, szczególnie przy założeniu dobrej jakości preparatów naturalnych. Jednoznaczny pogląd wyrażono w kwestii zasadności stosowania różnicowanych form samokształcenia takich jak referaty czy prezentacje; warto w tym miejscu podkreślić dużą wobec nich aprobatę pomimo świadomości wiążących się z tym większych obciążeń. Wymienione spostrzeżenia w zbliżonym stopniu dotyczyły studentów obu badanych grup, z przewagą praktykujących fizjoterapeutów. Wydaje się, że świadomość efektywności takiej formy przyswajania towarzyszy zdecydowanej większości badanych. Podobnych wniosków dostarcza analiza danych literaturowych [1].

W obrębie niektórych analizowanych zagadnień zaobserwowano znaczne różnicowanie stanowisk w zależności od posiadanego doświadczenia zawodowego. O ile studenci nie praktykujący w większości ocenili nabytą w toku studiów wiedzę anatomiczną jako całkowicie wystarczającą, to druga grupa zdecydowanie podkreśliła konieczność jej pogłębiania już w trakcie działalności zawodowej. Ta ostatnia wskazała także potrzebę zwiększenia liczby godzin

dydaktycznych poświęconych układowi narządów ruchu, a w drugiej kolejności układowi nerwowemu i krążenia. Na podkreślenie zasługuje również fakt, że studenci bez doświadczenia zawodowego opowiedzieli się za systematyczną i bardziej ogólną prezentacją treści programowych; przeciwnie, osoby już pracujące wskazały na korzyści płynące ze szczegółowej analizy wybranych partii materiału. Ponadto, jakkolwiek studenci pracujący zawodowo w swojej edukacji anatomicznej wskazali przewagę najbardziej uznanych podręczników, to jednak niemal jednoznacznie zasugerowali chęć korzystania z ukierunkowanego skryptu.

WNIOSKI

Wyniki przeprowadzonych badań ankietowych jednoznacznie dowodzą istnienia bezpośredniej relacji pomiędzy jakością procesu dydaktycznego a użytecznością zdobytej wiedzy w praktyce.

Pomiędzy badanymi grupami zaobserwowano istotne zróżnicowanie stanowisk w odniesieniu do niektórych zagadnień związanych ze strukturą procesu dydaktycznego. Zwraca uwagę uznanie korzyści z poszerzenia zagadnień poświęconych układowi narządów ruchu.

Fakt posiadania doświadczenia zawodowego implikuje odmienną interpretację procesu nauczania anatomii, w szczególności zaś docenienie zróżnicowanych form samokształcenia. Wydaje się więc korzystne wdrażanie ich możliwie najwcześniej.

PIŚMIENNICTWO

1. Binkowska-Bury M., Penar-Zadarko B., Marć M.: Oczekiwania studentów kierunku pielęgniarstwo i położnictwo od nauczyciela zawodu względem procesu kształcenia. *Probl. Pielęg.* 2008: 16 (1/2) s. 81-87. – 2. Krawański A.: Interaktywne uczenie się i nauczanie w wychowaniu fizycznym i fizjoterapii. AWF Warszawa 2006. – 3. Nalaskowski S.: Metody nauczania. Wyd. Adam Marszałek, 1983. – 4. Stupnicki R. Analiza i prezentacja danych ankietowych. AWF Warszawa 2003.

W. Kuta, A. Kosiński, M. Grzybiak

COMPARATIVE ANALYSIS OF APPLICABILITY OF ANATOMY KNOWLEDGE IN PROFESSIONAL PRACTICE BASED ON JUDGMENT OF SELECTED STUDENTS GROUP OF PHYSIOTHERAPY. PRELIMINARY INFORMATION

Summary

The aim of the present work was comparative analysis of judgment of two student groups on applicability of anatomy knowledge in professional practice. The first group included persons without professional experience, and the second – employees. Anonymous, authorial poll was used. The surveyed persons had a possibility to evaluate effectiveness of teaching and to suggest modifications in the teaching process. The result of the present work indicates direct relation of teaching quality to functional usefulness of the knowledge gained. In some of the analyzed problems, significant discrimination of opinions was observed, depending on professional experience of the surveyed group.

Adres: dr n. med. Włodzimierz Kuta
Zakład Anatomii Klinicznej Katedry Anatomii AMG
ul. Dębinki 1, 80-211 Gdańsk
e-mail: wkuta@amg.gda.pl